

Independent Evaluation Commission for assessing the integrity of candidates
for the position of member in the self-administration bodies of judges and prosecutors

Comisia independentă de evaluare a integrității candidaților la funcția
de membru în organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor

*Decizia nr. 4 din 6 decembrie 2023
cu privire la evaluarea reluată a Alionei MIRON
Candidată la funcția de membru în Consiliul Superior al Magistraturii*

Comisia independentă de evaluare a integrității candidaților la funcția de membru în organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor („Comisia”) a deliberat în privat la data de 6 decembrie 2023. Membrii participanți au fost:

1. Herman von HEBEL
2. Victoria HENLEY
3. Nadejda HRIPTIEVSCHI
4. Tatiana RĂDUCANU
5. Nona TSOTSORIA

Comisia emite următoarea decizie, care a fost adoptată în acea dată:

I. Procedura

Aliona MIRON, judecătoare la Curtea Supremă de Justiție („candidata”), s-a aflat pe lista candidaților remisă de Consiliul Superior al Magistraturii în adresa Comisiei la 6 aprilie 2022 în vederea evaluării pentru funcția de membru în Consiliul Superior al Magistraturii.

Candidata a fost numită în funcția de judecător la 21 aprilie 2009, pe un termen de cinci ani, pentru a activa la Judecătoria Chișinău, sediul Râșcani. Candidata a fost numită în funcția de judecător până la atingerea plafonului de vârstă la 30 aprilie 2014. Candidata a fost numită membru al Colegiului disciplinar, pentru un mandat de șase ani, la 20 octombrie 2017. La 9 septembrie 2021, candidata a fost numită în funcția de judecător la Curtea Supremă de Justiție.

Candidata a fost evaluată inițial de către Comisie (în continuare „evaluarea inițială”) începând cu data de 8 iulie 2022. Candidata a depus voluntar chestionarul privind integritatea etică la data de 5 iulie 2022. La data de 14 iulie 2022, candidata a depus Declarația de avere și interese personale pentru ultimii cinci ani (în continuare „declarația pentru ultimii cinci ani”), conform art. 9 alin. (2) din Legea nr. 26/2022 privind unele măsuri aferente selectării candidaților la funcția de membru în organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor (în continuare „Legea nr. 26/2022”), care include lista persoanelor apropiate din sistemul judecătoresc, al procuraturii și în serviciul public, așa cum prevede același articol. În timpul evaluării inițiale, Comisia a colectat informații din multiple surse.¹

¹Sursele din care s-au obținut informații cu privire la candidații evaluați au inclus, în general, Autoritatea Națională de Integritate, Serviciul Fiscal de Stat, Inspectoratul General al Poliției de Frontieră, instituții financiare, instituții publice, surse deschise precum rețelele de socializare și reportajele jurnalistice de investigație și rapoartele membrilor societății civile. Nu toate sursele au furnizat informații referitoare la fiecare candidată și nu toate informațiile furnizate de surse cu privire la candidată au fost pertinente pentru evaluarea Comisiei. A fost verificată veridicitatea

Candidata a răspuns, de asemenea, la întrebările scrise și solicitările de informații ale Comisiei.² Candidata nu a solicitat acces la materialele de evaluare conform art. 12 alin. (4) lit. c) din Legea nr. 26/2022 și, prin urmare, nu a primit materialele. La data de 30 noiembrie 2022, candidata a participat la audiere în ședință publică în fața Comisiei. Comisia a emis decizia de nepromovare a candidatei la data de 11 ianuarie 2023.

La 5 februarie 2023, candidata a contestat decizia Comisiei la Curtea Supremă de Justiție (în continuare “CSJ”) conform art. 14 alin. (1) și (2) din Legea nr. 26/2022. La data de 1 august 2023, completul de judecată special, instituit în cadrul CSJ, pentru examinarea contestațiilor declarate împotriva deciziilor Comisiei (în continuare „completul de judecată special al CSJ”) a emis decizia de admitere a contestației depuse de candidată, anulând decizia Comisiei și dispunând reevaluarea candidatei.

Comisia a inițiat reluarea procedurii de evaluare a candidatei la data de 8 septembrie 2023. Candidata a răspuns două întrebări scrise din partea Comisiei, inclusiv șase subîntrebări și două solicitări de documente suplimentare. Comisia a colectat informații suplimentare din diverse surse, conform necesităților, pentru a aborda problemele examinate în cadrul evaluării reluate.

II. Cadrul normativ privind evaluarea și evaluarea reluată

Legea nr. 180/2023 pentru interpretarea unor prevederi ale Legii nr. 26/2022 privind unele măsuri aferente selectării candidaților pentru funcția de membru în organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor și a Legii nr. 65/2023 privind evaluarea externă a judecătorilor și a candidaților pentru funcția de judecător la Curtea Supremă de Justiție din 7 iulie 2023 (în continuare „Legea nr. 180/2023”), prevede că în sensul art. 3 alin. (2) și art. 4 alin. (2) din Legea nr. 26/2022, Comisia de evaluare nu este o autoritate publică în sensul Codului administrativ. Completul de judecată special al CSJ a conchis că Legea nr. 180/2023 a consolidat înțelegerea faptului că Comisia de evaluare este o autoritate publică specifică în felul său, adică nu este o persoană juridică de drept public. Completul de judecată special al CSJ a mai reținut că, în conformitate cu art. 72 alin. (6) din Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative, actul normativ de interpretare nu are efecte retroactive, cu excepția cazurilor când prin interpretarea normelor de sancționare se creează o situație mai favorabilă. Completul de judecată special al CSJ a dispus reluarea evaluării, care a avut loc după intrarea în vigoare a Legii nr. 180/2023; astfel, Legea nr. 180/2023 se aplică în cadrul evaluării reluate.

Ghidată de scopul de a apăra principiile fundamentale ale statului de drept (art. 1 alin.(3) din Constituție), suveranitatea și puterea de stat (art. 2 din Constituție), deciziile Comisiei sunt adoptate în conformitate cu legea, urmăresc scopurile legitime enumerate în Legea nr. 26/2022 și

și relevanța tuturor informațiilor primite.

²Comisia a trimis candidatei trei runde de întrebări, inclusiv 37 de întrebări, 102 de subîntrebări și 32 de solicitări de documente suplimentare.

rezultatul este necesar pentru ca o societate democratică să atingă scopul sau scopurile respective.³ Evaluarea de către Comisie a integrității candidaților constă în verificarea integrității lor etice și financiare (art. 8 alin. (1) din Legea nr. 26/2022) în vederea sporirii integrității viitorilor membri ai Consiliului Superior al Magistraturii, Consiliului Superior al Procurorilor și ai organelor specializate ale acestora, precum și în vederea sporirii încrederii societății în activitatea organelor de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor, dar și în general, în sistemul justiției (preambulul Legii nr. 26/2022). Sporirea încrederii societății în sistemul de justiție și buna funcționare a acestor instituții sunt subiecte de mare interes public.⁴ Comisia de la Veneția și Directoratul General Drepturile Omului și Statul de Drept (DGI) al Consiliului Europei (în continuare „Comisia de la Veneția și DGI”) au reținut că evaluarea integrității nu se aplică judecătorilor sau procurorilor în ceea ce privește rolurile lor de judecători sau procurori și, prin urmare, nu afectează independența acestor roluri. Cu toate acestea, este o parte crucială a structurii de guvernare a sistemului de justiție din Republica Moldova că judecătorii și procurorii să servească periodic în organele de autoadministrare și au subliniat că acestea sunt mai mult decât funcții administrative; sunt roluri cruciale în asigurarea bunei guvernări a acestor organe din sistemul justiției. Prin urmare, Comisia de la Veneția și DGI au mai observat că integritatea personală a membrilor care alcătuiesc Consiliile Superioare (ale judecătorilor și procurorilor) este un element esențial al naturii acestor organe; asigură încrederea cetățenilor în instituțiile de justiție – încrederea în magistrați și în integritatea lor. Într-o societate care respectă valorile fundamentale ale democrației, încrederea cetățenilor în acțiunea Consiliilor Superioare depinde foarte mult, sau esențial, de integritatea personală, competența și credibilitatea membrilor lor.⁵ Opinia Comisiei de la Veneția nr.1069/2022 a notat în mod special că crearea unor organe ad-hoc pentru evaluarea integrității judecătorilor și procurorilor se bazează pe presupunerea că sistemul de justiție are deficiențe extrem de grave și că există îndoieli sistemice cu privire la integritatea magistraților.⁶

Cu referire la justificarea procedurilor de evaluare externă („vetting”), atât în contextul albanez, cât și în cel ucrainean, Comisia de la Veneția a comentat în repetate rânduri că măsurile extraordinare de evaluare a judecătorilor și procurorilor nu au fost „doar justificate”, ci au fost „necesare pentru ca Albania să se protejeze de flagelul corupției, care, dacă nu este abordată, ar putea distruge complet sistemul său judiciar”.⁷ În aceste contexte, Comisia de la Veneția a luat în considerare problemele majore existente, în ceea ce privește corupția și incompetența în sistemul

³ *Mutatis mutandis, Xhoxhaj contra Albaniei*, nr. 15227/19, paragraful 378, 31 mai 2021; *Nikëhasani contra Albaniei*, nr. 58997/18, paragraful 93, 13 decembrie 2022

⁴ *Baka contra Ungariei* [GC], nr. 20261/12, paragraful 171, 23 iunie 2016; *Morice contra Franței* [GC], nr. 29369/10, alin. 125, ECHR 2015.

⁵ Opinie comună nr. 1069/2021 a Comisiei de la Veneția și a Directoratului General Drepturile Omului și Statul de Drept (DGI) al Consiliului Europei cu privire la unele măsuri legate de selecția candidaților pentru funcțiile administrative în organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor și modificarea unor acte normative, 13 decembrie 2021 (denumită în continuare „Opinia Comisiei de la Veneția nr.1069/2021 cu privire la proiectul de lege nr.26/2022”), paragrafele 15 și 11.

⁶ „Opinia Comisiei de la Veneția nr.1069/2021 cu privire la proiectul de lege nr. 26/2022”), paragrafele 11 și 12.

⁷ Opinia Finală a Comisiei de la Veneția nr. 824/2015 cu privire la proiectul revizuit de amendamente constituționale privind sistemul judiciar al Albaniei, 15 ianuarie 2016, paragraful 52.

judiciar, influența politică asupra procesului de numirea judecătorilor în perioada anterioară, și lipsa, aproape completă, de încredere publică în onestitatea sau competența sistemului judiciar.⁸ Într-o opinie din 2019 privind un proiect de lege, din Republica Moldova, care includea evaluarea externă a judecătorilor CSJ, Comisia de la Veneția și DGI au luat în considerare evaluarea făcută de autorități, în special, două rezoluții ale Parlamentului European,⁹ în care s-a concluzionat că „în ultimii ani, sistemul de justiție a demonstrat o lipsă fără precedent de independență și supunere la interese oligarhice” și că „instituții naționale și internaționale au declarat Republica Moldova un stat capturat”.¹⁰ Comisia de la Veneția și DGI au remarcat, de asemenea, că în cele din urmă este de competența autorităților moldovenești să decidă dacă situația predominantă din sistemul judiciar al Republicii Moldova creează o bază suficientă pentru evaluarea extraordinară a integrității tuturor judecătorilor și procurorilor, precum și a membrilor Consiliului Superior al Magistraturii și Consiliului Superior al Procurorilor.¹¹ După cum a statuat în multiple rânduri Curtea Europeană a Drepturilor Omului (în continuare „CtEDO”), autoritățile naționale, în principiu, sunt mai bine plasate decât o instanță internațională pentru a evalua necesitățile și circumstanțele locale.¹² Este relevant să menționăm că într-o opinie recentă a Comisiei de la Veneția referitoare la Georgia, Comisia de la Veneția a ajuns la concluzii similare cu privire la necesitatea unui proces național consultativ incluziv pentru abordarea posibilelor măsuri de reformă, inclusiv evaluarea integrității membrilor Consiliului Superior al Judecătorilor din acea țară, având în vedere acuzațiile persistente de lipsă de integritate în cadrul Consiliului Superior. Opinia a subliniat în mod expres opțiunea temporară de a utiliza consilii consultative mixte naționale/internaționale pentru a pune în aplicare această procedură.¹³

Conform art. 8 alin. (2) din Legea nr. 26/2022, se consideră că un candidat corespunde criteriului de integritate etică dacă:

- a) nu a încălcat grav regulile de etică și conduită profesională a judecătorilor, a procurorilor sau, după caz, a altor profesii, precum și nu a admis, în activitatea sa, acțiuni sau inacțiuni reprobabile, care ar fi inexplicabile din punctul de vedere al unui profesionist în domeniul dreptului și al unui observator imparțial;

⁸ Opinia comună nr. 801/2015 a Comisiei de la Veneția și a Directoratului Drepturile Omului (DHR) a Directoratului General Drepturile Omului și Statul de Drept (DGI) cu privire la Legea privind Sistemul Judiciar și Statutul Judecătorilor și amendamentele la Legea privind Consiliul Superior al Justiției din Ucraina, 23 martie 2015, paragrafele 72-74.

⁹ Rezoluția din 5 iulie 2018 privind criza politică din Moldova ca urmare a invalidării alegerilor locale din Chișinău (2018/2783(RSP)) și rezoluția din 14 noiembrie 2018 privind punerea în aplicare a Acordului de Asociere cu Uniunea Europeană în Republica Moldova (2017/2281(INI)).

¹⁰ Opinia comună interimară nr. 966/2019 a Comisiei de la Veneția și a Directoratului Drepturile Omului (DHR) din cadrul Directoratului General Drepturile Omului și Statul de Drept (DGI) a Consiliului Europei cu privire la proiectul de lege privind reforma CSJ și a Procuraturii, din 14 octombrie 2019, paragraful 46.

¹¹ Opinia Comisiei de la Veneția nr. 1069/2021 cu privire la proiectul de lege nr. 26/2022, paragraful 42.

¹² A se consulta, printre altele, *M.A. contra Danemarcei* [GC], nr. 6697/18, paragraful 147, 9 iulie 2021; *THÖRN contra Suediei*, 24547/18, paragraful 48, 1 septembrie 2022; a se consulta și Protocolul nr. 15, care a intrat în vigoare la 1 august 2021.

¹³ Opinia de monitorizare (“follow up”) a Comisiei de la Veneția nr. CDL-AD(2023)033 referitoare la Opiniile Anterioare privind Legea Organică cu privire la Instanțele de drept comun, Georgia, 9 octombrie 2023, paragrafele 10, 11, 24.

- b) în privința acestuia nu există suspiciuni rezonabile privind comiterea actelor de corupție, actelor conexe actelor de corupție sau faptelor coruptibile în sensul Legii integrității nr. 82/2017;
- c) nu a încălcat regimul juridic al declarării averii și intereselor personale, al conflictelor de interese, al incompatibilităților, al restricțiilor și/sau al limitărilor.

O serie de versiuni ale codurilor de etică au fost aplicabile judecătorilor în perioada de timp cuprinsă de evaluare. Codurile au fost: *Codul de etică profesională al judecătorului*, adoptat la Conferința judecătorilor din 4 februarie 2000, *Codul de etică al judecătorului*, aprobat prin Hotărârea Consiliului Superior al Magistraturii nr. 366/15 la 29 noiembrie 2007, *Codul de etică și conduită profesională al judecătorului*, aprobat prin Hotărârea nr. 8 a Adunării Generale a Judecătorilor din 11 septembrie 2015, modificat prin Hotărârea nr. 12 a Adunării Generale a Judecătorilor din 11 martie 2016, precum și *Comentariul la Codul de etică și conduită profesională al judecătorului*, aprobat prin Hotărârea Consiliului Superior al Magistraturii nr. 230/12 din 8 mai 2018. Din 2018, *Ghidul Integrității Judecătorilor*, aprobat prin Hotărârea Consiliului Superior al Magistraturii nr. 318/16 din 3 iulie 2018 este o altă sursă relevantă în scopul evaluării aspectelor de integritate judiciară.

De asemenea, Principiile de la Bangalore privind conduita judiciară, adoptate de Grupul Judiciar pentru Întărirea Integrității Justiției ca Proiect al Codului de Conduită Judiciară de la Bangalore 2001 și astfel cum au fost revizuite la Masa Rotundă a Președinților Curților Supreme din 25 - 26 noiembrie 2002 și aprobate de Consiliul Economic și Social al Națiunilor Unite, rezoluția 2006/23 („Principiile de la Bangalore privind conduita judiciară”) oferă îndrumări relevante.

Avizul nr. 3 al Consiliului Consultativ al Judecătorilor Europeni (CCJE) în atenția Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei privind principiile și regulile care reglementează conduita profesională a judecătorilor, în special etica, comportamentul incompatibil și imparțialitatea, adoptat la 19 noiembrie 2002 („CCJE (2002) Aviz nr. 3”) oferă îndrumări suplimentare.]

Conform art. 8 alin. (4) din Legea nr. 26/2022, se consideră că un candidat corespunde criteriului de *integritate financiară* dacă:

- a) averea candidatului a fost declarată în modul stabilit de legislație;
- b) Comisia constată că averea dobândită de către candidat în ultimii 15 ani corespunde veniturilor declarate.

Art. 2 alin. (2) din Legea nr. 26/2022 prevede că evaluarea candidaților include o verificare a averii persoanelor apropiate ale candidaților, astfel cum sunt definite în Legea nr. 133/2016 privind declararea averii și a intereselor personale, precum și a persoanelor prevăzute la art. 33 alin. (4) și (5) din Legea nr. 132/2016 cu privire la Autoritatea Națională de Integritate.

Conform art. 8 alin. (5) din Legea nr. 26/2022, pentru evaluarea integrității financiare a candidatului, Comisia verifică:

- a) respectarea de către candidat a regimului fiscal în partea ce ține de achitarea impozitelor la folosirea mijloacelor și veniturilor rezultate din proprietatea deținută, precum și a veniturilor impozabile, și în partea ce ține de achitarea drepturilor de import și drepturilor de export;
- b) respectarea de către candidat a regimului juridic al declarării averii și intereselor personale;
- c) modul de dobândire a bunurilor aflate în proprietatea sau posesia candidatului ori a persoanelor specificate la art. 2 alin. (2), precum și cheltuielile legate de întreținerea acestor bunuri;
- d) sursele de venit ale candidatului și, după caz, ale persoanelor specificate la art. 2 alin. (2);
- e) dacă există sau nu contracte de împrumut, credit, leasing, asigurare sau alte contracte care pot asigura beneficii de ordin financiar, în care candidatul, persoana specificată la art. 2 alin. (2) sau persoana juridică în care aceștia au calitatea de beneficiari efectivi este parte contractantă;
- f) dacă există sau nu donații în care candidatul sau persoana specificată la art. 2 alin. (2) are statut de donatar sau de donator;
- g) alte aspecte relevante pentru clarificarea originii averii candidatului și pentru justificarea acesteia.

În aprecierea criteriilor aferente integrității etice și integrității financiare și în luarea deciziilor cu privire la acestea, Comisia nu depinde de constatările altor organe cu competențe în domeniul respectiv (art. 8 alin. (6) din Legea nr. 26/2022). Comisia apreciază materialele acumulate cu privire la candidați după intima sa convingere, formată în urma cercetării multiaspectuale, complete și obiective a informației. Niciunul dintre materialele prezentate nu are o forță probantă prestabilită fără aprecierea lui de către Comisie (art. 10 alin. (9) din Legea nr. 26/2022).

Conform art. 4 alin. (1) din Legea nr. 26/2022, Comisia de evaluare are independență funcțională și autonomie decizională față de orice persoane fizice sau juridice, indiferent de forma juridică de organizare a acestora, inclusiv față de fracțiunile politice și partenerii de dezvoltare care au participat la desemnarea membrilor acesteia.

Se consideră că un candidat nu întrunește criteriile de integritate dacă s-a constatat existența unor dubii serioase privind conformitatea candidatului cu cerințele prevăzute la art. 8, care nu au fost înlăturate de către persoana evaluată (art. 13 alin. (5) din Legea nr. 26/2022). În acest sens, trebuie făcută o distincție între „*evaluarea externă a membrilor în funcție*” („*vetting of serving members*”) și „*evaluarea externă a candidaților* pentru funcția de membru în aceste organe” („*pre-vetting of candidates*”). Verificările de integritate ce vizează candidații la funcția de membru în Consiliul Superior al Magistraturii, Consiliul Superior al Procurorilor și în organele lor specializate (conform Legii nr. 26/2022) reprezintă un proces de filtrare și nu un proces judiciar de verificare. Ca atare, acestea pot fi considerate, dacă sunt implementate corect, ca un echilibru între beneficiile acestei măsurici privind contribuția adusă la sporirea încrederii în justiție, și

posibilele efecte negative.¹⁴ Această distincție importantă între procesele de evaluare externă a subiecților în funcție și evaluarea externă a candidaților a fost evidențiată și într-un alt raport recent al Comisiei de la Veneția privind procesul de evaluare externă în Kosovo, care a menționat că „Într-un sistem de verificări prealabile a integrității, decizia de a nu recruta un candidat poate fi justificată în caz de simplă îndoială, pe baza unei evaluări a riscurilor. Cu toate acestea, decizia de a evalua negativ un deținător actual al postului ar trebui să fie legată de un indiciu de încălcare a legii, de exemplu avere inexplicabilă, chiar dacă nu poate fi dovedit dincolo de orice îndoială că această avere provine din surse ilegale.” Totodată, „În alte investigații, cum ar fi verificarea mai largă a integrității, sarcina probei se va realiza pe baza balanței probabilităților”.¹⁵ În cazul Legii nr. 26/2022, art. 13 alin. (6) precizează în mod clar că rezultatele evaluării efectuate de Comisie, așa cum sunt stabilite în decizia de evaluare, constituie temei juridic pentru neadmiterea candidatului la alegeri sau concurs. Legea nu prevede alte consecințe juridice ce derivă din decizia de evaluare; decizia negativă a Comisiei de Evaluare nu afectează în niciun fel cariera judecătorului sau procurorului, ci constituie un impediment pentru a candida la funcția de membru al Consiliului.¹⁶

Conform jurisprudenței consacrate a CtEDO, nu există dreptul la un rezultat favorabil¹⁷ și, în principiu, nu există dreptul, în temeiul Convenției, de a deține o funcție publică legată de administrarea justiției.¹⁸ În principiu, statele au un interes legitim în reglementarea funcțiilor în serviciul public.¹⁹ Prin adoptarea Legii nr. 26/2022, Parlamentul Republicii Moldova a impus candidaților pentru funcția de membru în Consiliul Superior al Magistraturii și Consiliul Superior al Procurorilor, să fie supuși evaluării extraordinare efectuată de către Comisie, ca parte a procesului de alegere/numire.

În contextul procesului de evaluare externă („vetting”), inversarea sarcinii probei către candidat, odată ce organul de evaluare a identificat probleme de integritate, a fost considerată admisibilă de către CtEDO, chiar și în cazul verificării integrității judecătorilor în exercițiu care își pot pierde funcțiile sau pot fi sancționați, în alt mod, în rezultatul evaluării. În cauza *Xhoxhaj contra*

¹⁴ Opinia Comisiei de la Veneția nr. 1069/2021 privind proiectul de lege nr. 26/2022, paragrafele 14 și 43.

¹⁵ Comisia de la Veneția, CDL-AD (2022)011-e, Kosovo - Opinia cu privire la Documentul de Concept privind Vetting-ul Judecătorilor și Procurorilor și proiectul de amendamente la Constituție, adoptată de Comisia de la Veneția la cea de-a 131-a sesiune plenară (Veneția, 17-18 iunie 2022), paragrafele 10 și 9.

¹⁶ Secțiunea 115 a Hotărârii Curții Constituționale privind Excepțiile de neconstituționalitate ale unor prevederi din Legea nr. 26/2022 privind unele măsuri aferente selectării candidaților la funcția de membru în organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor, Hotărârea nr.42/2023, 6 aprilie 2023; a se consulta, de asemenea, Opinia Comisiei de la Veneția nr. 1069/2021 privind proiectul de Lege nr. 26/2022, paragrafele 15 și 39.

¹⁷ A se vedea, *Kudla contra Poloniei* [GC], nr. [30210/96](#), paragraful 157, CtEDO 2000-XI, *Hilal contra Regatului Unit*, nr. [45276/99](#), paragraful 78, CtEDO 2001-II, *Andronicou și Constantinou contra Ciprului*, 9 octombrie 1997, paragraful 201, *Rapoarte privind hotărârile și deciziile din 1997 VI*.

¹⁸ A se vedea *Grzeđa contra Poloniei* [GC], nr. 43572/18, paragraful 270, 15 martie 2022; *Denisov contra Ucrainei* [GC], nr. 76639/11, paragraful 46, 25 septembrie 2018 și *Dzhidzheva-Trendafilova contra Bulgariei* (dec.), nr. 12628/09, paragraful 38, 9 octombrie 2012.

¹⁹ A se vedea, *Naidin contra României*, nr. 38162/07, §49, 21 octombrie 2014, și *Sidabras și Džiautas contra Lituaniei*, nr. 55480/00 și 59330/00, paragraful 52, CtEDO 2004 VIII.

Albaniei,²⁰ CtEDO a statuat că „nu este per se arbitrar, în sensul aspectului „civil” al articolului 6 § 1 din Convenție, ca sarcina probei să revină reclamantului în procedura de verificare a integrității după ce CIC [Comisia Independentă de Calificare] a pus la dispoziție constatările preliminare, rezultate în urma încheierii investigației și a dat acces la probele din dosarul cauzei”. Interpretarea dubiilor în detrimentul persoanei care nu a furnizat informațiile solicitate a constituit un standard în legislația Republicii Moldova cu privire la integritate.²¹ Art. 13 alin. (5) din Legea nr. 26/2022 prevede în mod expres că Comisia trebuie să respecte această abordare, din moment ce legea stabilește că „un candidat nu întrunește criteriile de integritate dacă s-a constatat existența unor dubii serioase privind conformitatea candidatului cu cerințele prevăzute la art. 8, care nu au fost înlăturate de către persoana evaluată”.

Opinia Comisiei de la Veneția nr. 1069/2022 a remarcat că „*într-un regim de funcționare normală*, integritatea magistraților care urmează să fie aleși de colegii lor ar trebui, prin natura sa, să rezulte din calitățile, condițiile personale, integritatea și competența profesională care au permis numirea lor ca judecători sau procurori. Odată ce statutul de magistrat a fost dobândit, calitățile de integritate și competență trebuie să fie prezumate până la proba contrarie, care poate rezulta doar din evaluarea disciplinară sau a performanței funcționale prin proceduri legale adecvate” (subliniere adăugată). Strategia privind asigurarea independenței și integrității sectorului justiției pentru anii 2022 - 2025, aprobată prin Legea nr. 211/2021, a recunoscut percepția publică cu privire la lipsa de integritate a actorilor din sectorul justiției (Obiectivul 1.1) și a afirmat că asigurarea integrității actorilor în sectorul justiției a fost declarată obiectiv național în diverse angajamente internaționale și acte naționale (Obiectivul 1.2). Strategia a mai precizat că, „în actualele condiții ale Republicii Moldova, pentru realizarea acestui deziderat, se impune asigurarea unei verificări efective a judecătorilor și procurorilor sub aspectul integrității, interesele lor, dar și al profesionalismului, care va fi realizată printr-un mecanism de evaluare extraordinară (externă), similar practicilor altor state din Europa care au demarat acest exercițiu urmare agreării mecanismului de către forumurile internaționale competente (același Obiectiv 1.2)”.

În acest context, de exemplu, nu se poate concluziona că un candidat corespunde criteriilor de integritate, în virtutea faptului că acestui candidat nu i s-a aplicat vreodată o sancțiune disciplinară sau din considerentul că în privința lui nu s-a emis vreo decizie de către Autoritatea Națională de Integritate cu referire la averea sau declarațiile sale de avere anuale. Aplicarea sancțiunilor disciplinare în sistemul justiției a fost inefficientă în Republica Moldova. Grupul de State împotriva Corupției (GRECO) a remarcat „opinia respondenților că CSM nu a reacționat la semnalarea neregulilor admise de judecători, într-un mod suficient de determinat. Numeroase cazuri se raportează în mass-media, în privința cărora CSM, nu ar fi luat măsuri. Se presupune că deciziile nu sunt bine explicate, sancțiunile disponibile nu sunt aplicate pe deplin și GET [Echipei de Evaluare GRECO] i-au fost oferite exemple de judecători cărora li s-a permis să demisioneze

²⁰ *Xhoxhaj contra Albaniei*, nr. 15227/19, paragraful 352, 31 mai 2021.

²¹ A se vedea, de exemplu, art. 33 alin. (9) și (10) din Legea nr. 132/2016 cu privire la Autoritatea Națională de Integritate.

din inițiativă proprie, în loc să fie concediați, pentru a avea dreptul la indemnizații și beneficii sociale. Acest lucru transmite mesaje nefaste că neregulile și lipsa de diligență sunt tolerate fără măsuri eficace de descurajare”.²² Un raport comun al patru ONG-uri din Republica Moldova reflectă aceste constatări și documentează cazuri în care atragerea la răspundere disciplinară a judecătorilor a eșuat.²³ Până în martie 2023 – șapte ani mai târziu – GRECO a constatat că unele dintre recomandările sale privind răspunderea disciplinară a judecătorilor sunt încă doar ”parțial implementate”.²⁴ Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) a concluzionat, de asemenea, că ”unele temeuri pentru răspunderea disciplinară s-au dovedit a fi vagi [...]. Aplicarea generală a procedurilor disciplinare și de eliberare din funcție nu este percepută imparțial de către părțile neguvernamentale interesate și lipsește aplicarea de rutină a unor sancțiuni proporționale și disuasive”.²⁵ În ceea ce privește „investigațiile penale în care sunt vizați judecători”, Comisia Internațională a Juriștilor a observat în 2019 că „au fost întreprinse unele investigații penale în privința judecătorilor, inclusiv pentru corupție, începând cu 2013, dar încă cu puține rezultate finale.”²⁶ Preocupările cu privire la lipsa de responsabilitate, apar încă de la începutul carierei judecătorilor: În 2016, GRECO era „foarte îngrijorat de indiciile că candidații care prezintă riscuri de integritate sunt numiți judecători”.²⁷

Nota informativă care însoțea proiectul Legii nr. 26/2022 menționa că „Cadrul normativ actual care reglementează procedura de verificare a candidaților pentru funcțiile de membru în Consiliul Superior al Magistraturii și Consiliul Superior al Procurorilor și în organele specializate ale acestora este insuficient, deoarece, în prezent, persoanele care candidează la funcțiile respective nu sunt supuse verificării din punct de vedere al integrității. [...] Problemele identificate pot fi rezolvate prin instituirea unui filtru de integritate”. Pilonii de bază ai filtrului de integritate, instituiți prin Legea nr. 26/2022 (criterii exhaustive privind integritatea financiară și etică, dreptul candidatului de a aduce probe și de a înlătura dubiile serioase ale Comisiei, independența funcțională a Comisiei), au avut ca scop asigurarea faptului că prezumția de integritate poate fi înlăturată pe baza probelor.

Astfel, sintagma „nu depinde de constatările altor organe cu competențe în domeniul respectiv” (art. 8 alin. (6) din Legea nr. 26/2022), a devenit un element cheie al independenței funcționale a Comisiei. Această abordare obligă Comisia să efectueze propria evaluare, pe baza documentelor și informațiilor colectate de la candidați și terți (inclusiv persoane fizice și juridice de drept public sau privat (art.10 alin. (2) și (3) din Legea nr. 26/2022)) și să nu se bazeze doar pe faptele anterioare, inclusiv procedurile disciplinare sau absența acestora. Comisia de la Veneția nu a

²² Al patrulea Raport de Evaluare al GRECO pentru Republica Moldova, 1 iulie 2016, paragraful 135.

²³ Transparency International, și alții, Capturarea statului: cazul Republicii Moldova, 2017, p. 21.

²⁴ OCDE, A cincea rundă pilot de monitorizare a Planului de acțiuni anticorupție de la Istanbul pentru Moldova, 2022, p. 51

²⁵ OCDE, a 5-a Rundă Pilot de Monitorizare a Planului de acțiuni anticorupție de la Istanbul pentru Moldova, 2022, p. 51.

²⁶ Comisia Internațională a Juriștilor, Promisiunea neîndeplinită privind un sistem judecătoresc independent în Moldova, 2019, p. 35.

²⁷ Al patrulea Raport de Evaluare al GRECO pentru Republica Moldova, 1 iulie 2016, paragraful 101.

formulat nicio obiecție cu privire la această abordare cu referire la Legea nr.26/2022.²⁸ În comparație, o prevedere similară este inclusă în pct. 1.5.3 din Metodologia (2021) Consiliului de Etică din Ucraina, menționată de Comisia de la Veneția ca exemplu care reglementează evaluarea candidaților.²⁹ Curtea Constituțională a Republicii Moldova a făcut și ea referire la această abordare, afirmând: „Curtea reține că prevederea, care conține textul contestat, stabilește că la evaluarea integrității etice și financiare a candidaților la funcția de membru al Consiliului Superior al Magistraturii, Comisia de Evaluare „nu depinde de constatările altor organe cu competențe în domeniul respectiv”.³⁰ Legiuitorul a permis Comisiei să formuleze propriile concluzii în evaluarea criteriilor de integritate și în luarea deciziilor, și acest fapt a fost susținut de Curtea Constituțională.

În aprecierea și luarea deciziei cu privire la criteriile de integritatea financiară și etică, conform prevederilor Legii nr. 26/2022 (în special, art. 10 alin. (9)), Comisia se ghidează și se conformează principiilor de nediscriminare și tratament egal, ceea ce implică faptul că Comisia va trata în mod egal persoanele aflate în situații analogice sau relativ similare.³¹ Aceasta implică, de asemenea, faptul că Comisia va trata diferit persoanele a căror situație este semnificativ diferită.³² Conform art. 19 din Legea nr.121/2012 cu privire la asigurarea egalității, persoana care înaintează o acțiune în instanță trebuie să prezinte fapte care permit prezumția existenței unui act de discriminare, după care sarcina probei că pretinsele fapte nu constituie discriminare revine pârâtului, cu excepția faptelor care atrag răspunderea penală.

În cazurile de discriminare, CtEDO a stabilit că, odată ce reclamantul a demonstrat o diferență în tratament, Guvernului îi revine sarcina să demonstreze că aceasta a fost justificată.³³ CtEDO a clarificat că elementele care caracterizează situații diferite și determină comparabilitatea acestora trebuie evaluate prin prisma obiectului de reglementare, obiectivului prevederii contestate și contextului în care are loc presupusa discriminare. Aprecierea faptului dacă două persoane sau grupuri sunt într-o situație comparabilă sau nu, în scopul analizei tratamentului diferențiat și a discriminării, este specifică și contextuală; aprecierea poate fi bazată doar pe elemente obiective

²⁸ A se vedea Avizul Comisiei de la Veneția nr. 1069/2021 asupra proiectului de lege nr. 26/2022 și Avizul comun al Comisiei de la Veneția și DGI referitor la Proiectul de lege privind evaluarea externă a judecătorilor și procurorilor, 14 martie 2023, paragrafele 49-50.

²⁹ A se vedea Avizul Comisiei de la Veneția nr. 1109/2022 asupra proiectului de lege pentru modificarea unor acte legislative ale Ucrainei privind îmbunătățirea procedurii de selectare a candidați la funcția de judecător la Curtea Constituțională a Ucrainei pe bază de concurs, 19 decembrie 2022, paragraful 54.

³⁰ Secțiunea 128 din Hotărârea Curții Constituționale privind Excepțiile de neconstituționalitate ale unor prevederi din Legea nr. 26/2022 privind unele măsuri aferente selectării candidaților la funcția de membru în organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor, Hotărârea nr. 42/2023, 6 aprilie 2023. A se vedea, de asemenea, Hotărârea Curții Constituționale nr. 9 din 7 aprilie 2022 pentru controlul constituționalității Legii nr. 26/2022.

³¹ *Biao contra Danemarcei* [GC], nr. 38590/10, alin. 89, 24 mai 2016; *Carson și alții contra Regatului Unit* [GC], nr. [42184/05](#), alin. 61, ECHR 2010; *Burden contra Regatului Unit* [GC], nr. [13378/05](#), alin. 60, CtEDO 2008

³² *Eweida și alții contra Regatului Unit*, nr. 48420/10, 59842/10, 51671/10 și 36516/10, paragraful 81, CtEDO 2013 (extrase); *Thlimmenos contra Greciei* [MC], nr. [34369/97](#), paragraful 44, CtEDO 2000-IV.

³³ *Timishev contra Rusiei*, nr. 55762/00 și 55974/00, paragraful 57, 13 decembrie 2005.

și verificabile, iar situațiile comparabile trebuie să fie evaluate în complexitatea lor, evitând aspectele marginale care ar duce la o analiză artificială.³⁴

Un component crucial în procesul de evaluare sunt declarațiile de avere. Principalele obiective ale declarațiilor de avere includ monitorizarea variațiilor de avere ale politicianilor și funcționarilor publici individuali, în scopul de a-i descuraja de la comportament necorespunzător și de a-i proteja de acuzații false, precum și de a ajuta la clarificarea întregului spectru al îmbogățirii ilicite sau a altor activități ilegale, furnizând probe suplimentare.³⁵ Pentru a evalua integritatea unui candidat, Legea nr. 26/2022 prevede ca Comisia verifică activele, sursele de venit, existența împrumuturilor și a altor contracte care pot genera beneficii financiare, donațiile și alte aspecte ale averii candidatului, declarate de către acesta (art. 8 alin. (5)). Împrumuturile, de exemplu, au fost recunoscute ca mijloc de acoperire a fluxului de numerar al unui subiect al declarării, provenit din surse nedeclarate.³⁶ Comisiei, de asemenea, îi revine obligația să analizeze activele deținute pe numele persoanelor apropiate ale candidatului (art. 2 alin. (2) din Legea nr. 26/2022). Aceasta se datorează faptului că „ar trebui să se recunoască faptul că oficialii corupți ascund adesea activele lor sub numele rudelor lor, soților/soțiilor și altor persoane. Prin urmare, ar trebui să fie posibil de a monitoriza nu doar averea unui oficial public, dar și a rudelor apropiate și a membrilor familiei”.³⁷ Legea nr.26/2022 prevede, de asemenea, obligația Comisiei de a examina ceea ce un candidat nu a declarat în declarațiile de avere și interese personale: „Comisia de evaluare verifică respectarea de către candidat a regimului juridic al declarării averii și a intereselor personale” (art. 8 alin. (5) lit. b)). Veniturile sau cheltuielile nedeclarate sunt relevante pentru integritatea financiară, în măsura în care acestea nu au fost declarate veridic, dar și pentru integritatea etică, inclusiv, dar fără a se limita la, în măsura în care acestea se referă la venituri secundare interzise, evaziune fiscală sau încălcarea prevederilor privind combaterea spălării banilor.

În cazul reluării procedurii de evaluare a candidatului de către Comisia de evaluare, urmare a acceptării de către CSJ a cererii de contestare a candidatului și dispunerea re-evaluării candidatului, conform art. 14 alin. (10) din Legea nr. 26/2022, dispozițiile cu privire la procedura de evaluare se aplică în mod corespunzător.

Art. 19 din Regulamentul de organizare și funcționare al Comisiei independente de evaluare a integrității candidaților la funcția de membru în organele de autoadministrare ale judecătorilor și procurorilor aprobat în baza Legii nr. 26/2022 la 2 mai 2022, cu modificările din 6 septembrie

³⁴ *Fábián contra Ungariei* [Marea Cameră], nr.78117/13, alin.121, 5 septembrie 2017; *Aviz consultativ cu privire la diferența de tratament dintre asociațiile proprietarilor de terenuri „având o existență recunoscută la data înființării unei asociații comunale a vânătorilor aprobate,” și cele înființate după aceea dată*, 13 iulie 2022, paragraful 69.

³⁵ OCDE (2011), *Declarații de avere pentru funcționarii publici: Un instrument pentru prevenirea corupției*, OECD Publishing, p. 12.

³⁶ Proiectul de facilitare al Parteneriatului Estic – Consiliul Europei „Buna guvernare și lupta împotriva corupției”. Manualul practicianului privind procesarea și analiza declarațiilor de venit și de avere ale funcționarilor publici, elaborat de Tilman Hoppe cu contribuții de la Valts Kalniņš, ianuarie 2014, secțiunea 7.5.1.3.

³⁷ OCDE (2011), *Declarații de avere pentru funcționarii publici: Un instrument pentru prevenirea corupției*, OECD Publishing, p. 14.

2023 (în continuare „Regulamentul de organizare și funcționare”), stabilește reguli privind procedura de evaluare reluată a candidaților. Regulile permit candidatului să prezinte probe noi cu privire la problemele abordate de CSJ și indicate Comisiei pentru re-evaluare doar în cazul în care el/ea a fost în imposibilitatea de a le prezenta anterior la etapa de evaluare și în fața CSJ și dacă candidatul prezintă o justificare suficientă Comisiei. Comisia poate trimite candidatului întrebări și solicitări de documente și informații, în măsura în care este necesar, pentru a clarifica problemele care derivă din decizia CSJ. Dacă Comisia nu a emis o decizie de promovare a candidatului, aceasta va prezenta candidatului o notificare cu privire la faptele și dubiile serioase și o solicitare, adresată candidatului, de a indica dacă dorește să participe la audieri în ședință publică. Totodată, candidatului i se va oferi acces la materialele colectate în timpul procedurii de evaluare reluată. Comisia poate, de asemenea, stabili, în conformitate cu decizia CSJ, fie la cererea candidatului, fie *proprio motu*, de a audia o persoană într-o ședință publică pentru a aborda o problemă cu privire la care Comisia a indicat că are dubii serioase. În cazul în care, în orice moment al evaluării reluate, dubiile serioase cu privire la integritatea etică sau financiară a unui candidat au fost atenuate, Comisia emite o decizie de promovare a evaluării de către candidat. În procesul de evaluare reluată, Comisia nu este obligată să examineze alte circumstanțe decât cele care au condus la admiterea contestației candidatei la CSJ.

La finalizarea procedurii de evaluare reluată, Comisia va emite o decizie motivată cu privire la promovarea sau nepromovarea evaluării reluate de către candidat (art. 13 alin. (1) din Legea nr. 26/2022).

III. Evaluarea reluată a candidatei

În conformitate cu art. 10 alin. (1) din Legea nr. 26/2022 în vigoare până la 26 decembrie 2022, Comisia trebuia să colecteze și să verifice informațiile colectate despre un candidat în termen de cel mult 30 de zile de la primirea declarației pentru ultimii cinci ani, depusă de candidat. Art. 10 alin. (8) din Legea nr. 26/2022 prevedea că acest termen poate fi prelungit cu încă 15 zile dacă informațiile ce urmează a fi analizate sunt complexe sau se datorează transmiterii cu întârziere a informațiilor solicitate. La data de 9 august 2022, Comisia a constatat întrunirea criteriilor prevăzute la art. 10 alin. (8) din Legea nr. 26/2022 cu privire la evaluarea candidatei și a extins cu 15 zile termenul de colectare și verificare a informațiilor. Întrucât candidata a prezentat Comisiei declarația pentru ultimii cinci ani, completată, la 14 iulie 2022, perioada totală, de 45 de zile, pentru colectarea informațiilor de către Comisie s-a încheiat la 28 august 2022. Astfel, după 28 august 2022, Comisia nu avea competența de a solicita date și informații suplimentare de la entitățile publice și private, pentru a clarifica eventualele incertitudini constatate în cursul evaluării, în timp ce capacitatea candidatei de a colecta informații suplimentare și de a le transmite Comisiei continua. Prin modificarea Legii nr. 26/2022, în vigoare din 27 decembrie 2022, au fost abrogate alin. (1) și (8) din art. 10 și în consecință, au fost eliminate restricțiile de timp pentru colectarea informațiilor de către Comisie.

1. Sursa mijloacelor bănești pentru un împrumut în sumă de 10.000EUR și mențiunile din declarațiile depuse la Comisia Națională de Integritate, Autoritatea Națională de Integritate și la Comisie, cu privire la împrumut

a. Faptele

În declarația sa anuală cu privire la venituri și proprietate pentru 2015 și în declarațiile sale anuale de avere și interese personale pentru 2016 și 2017 (în continuare „declarații anuale”), depuse la Comisia Națională de Integritate și, respectiv, la Autoritatea Națională de Integritate (în continuare „ANI”) candidata a declarat un împrumut în sumă de 10.000 EUR, fără dobândă și data scadenței, contractat în 2015 de la o rudă a soțului său. Împrumutul a fost contractat de la ruda soțului său cu scopul de a achita ratele rămase pentru apartamentul achiziționat de candidată în anul 2015. În declarația sa anuală pentru 2018 și în toate celelalte declarații care au urmat, inclusiv în declarația sa anuală pentru 2022, candidata a declarat un împrumut în sumă de 5.000 EUR, fără dobândă și data scadenței, luat de la aceeași rudă a soțului său.

În cadrul evaluării inițiale, candidata întâi a indicat că pe parcursul anului 2018 a rambursat în câteva rate o parte din împrumut, și anume 5.000 EUR. Candidata a prezentat, de asemenea, o declarație scrisă de către ruda respectivă, coroborând informația că pe parcursul anului 2018 i-a fost rambursată suma de 5.000 EUR. Ulterior, ca răspuns la întrebările Comisiei despre modalitatea de rambursare a celor 5.000 EUR (inclusiv despre datele la care rambursările s-au făcut), candidata a indicat că nu s-a rambursat în sume monetare, documentate în scris. În schimbul implicării familiei candidatei în îngrijirea rudei, inclusiv oferirea unui spațiu pentru trai, asigurarea necesităților etc., deoarece ruda avea probleme de sănătate și a trecut cu traiul în locuința candidatei, ruda respectivă a decis anularea sumei de 5.000 EUR din datorie. La audierea publică în cadrul evaluării inițiale, candidata a reiterat că nu rambursase suma de 5.000 EUR deoarece ruda soțului a decis să „ierte” acel împrumut în virtutea ajutorului pe care l-a primit. Candidata a menționat că ruda soțului a refuzat să-i fie rambursată partea rămasă din împrumut, însă soțul candidatei a insistat să întoarcă datoria, motiv pentru care candidata a continuat să declare suma de 5.000 EUR ca datorie rămasă din acel împrumut.

Candidata a susținut că sursa a mijloacelor financiare pentru acel împrumut au fost economiile familiei rudei. Soțul rudei, în trecut, a activat în calitate de inginer, iar ulterior – a muncit peste hotare. Candidata a explicat că, pe lângă economiile din salariu, soțul rudei a importat, reparat și vândut automobile și aparate de uz casnic. Candidata nu a prezentat niciun document justificativ. Venitul oficial înregistrat al rudei soțului și al soțului rudei respective pentru cei cinci ani care au precedat împrumutul a fost, în medie, de 55.850 MDL pe an (41.500 MDL – soția; MDL 14.350 – soțul), est. 2.700 EUR. Conform înscrisurilor bancare, în anii 2011 și 2012, ruda soțului achita rate pentru un credit de 7.500 MDL, contractat în anul 2011.

În ceea ce privește neconcordanța celor declarate în declarațiile sale anuale (suma de 10.000 EUR și cea de 5.000 EUR), candidata a menționat că nu a avut dreptate și că a comis o eroare când modificat suma inițială a împrumutului din 10.000 EUR în 5.000 EUR.

În cadrul examinării cauzei de către Curtea Supremă de Justiție, completul de judecată special al CSJ a permis candidatei să prezinte probe suplimentare. Și anume, candidata a oferit explicații suplimentare și a prezentat documente justificative cu privire la sursa mijloacelor pentru împrumutul de 10.000 EUR oferit în anul 2015 de către rudele soțului său.

Candidata a indicat trei surse de venit pentru împrumutul acordat de rudele soțului său: (1) venit din importul de automobile și de alte bunuri, (2) activitate de întreprinzător pe bază de patentă de întreprinzător și (3) darea în locațiune și vânzarea de terenuri agricole. Candidata a mai menționat că rudele soțului său nu au copii, astfel că cheltuielile acestora nu sunt mari.

În contextul evaluării reluate, Comisia a verificat informațiile referitoare la aceste trei surse de venit. În ceea ce privește prima sursă – venit din importul de automobile și de ale bunuri – candidata a prezentat o copie a unui document emis de Serviciul Vamal la solicitarea soțului rudei soțului candidatei. Documentul conține două tabele: unul cu date referitoare la „Adeverințele TV-25”, care confirmă că în perioada 2006 - 2009, soțul rudei a importat 19 automobile fabricate în 1996 -2001, iar celălalt – „Chitanțierele TV-14” în care erau enumerate 22 de bunuri importate (19 automobile și trei mașini de spălat folosite). Valoarea bunurilor importate a fost de 589.580 MDL (est. 38.050 EUR în anul 2009), inclusiv taxe de import în sumă de 121.339 MDL (est.8.400 EUR în anul 2009). Conform informațiilor disponibile Comisiei, în perioada 2007 - 2022, au fost înregistrate 41 de automobile în Republica Moldova în proprietatea rudelor soțului candidatei. Mai mult, candidata a prezentat o declarație scrisă de un vecin al rudelor soțului, care i-a cunoscut în perioada anilor 1993 - 2016, când au locuit în unul din municipiile Republicii Moldova, confirmând că „pe lângă locul de muncă principal [al rudelor], acestea, de asemenea, vindeau automobile cumpărate de peste hotare, aparate de uz casnic la mâna a doua, inclusiv și haine second hand”.

În ceea ce privește cea de-a doua sursă a mijloacelor bănești din activitatea de întreprinzător pe bază de patentă de întreprinzător – într-o declarație semnată de ambele rude se menționa faptul că acestea creșteau animale și vindeau produse animaliere. Candidata nu a prezentat alte documente justificative care să confirme venitul din această sursă. Conform înregistrărilor pe platforma MConnect, soțul rudei soțului candidatei a avut patentă de întreprinzător în perioada 2 noiembrie 2012 - 4 ianuarie 2013, însă doar aceste înregistrări nu confirmă generarea de venituri.

Și ultima, cea de-a treia sursă a mijloacelor bănești – darea în locațiune și vânzarea de terenuri agricole, candidata a prezentat în fața completului de judecată special al CSJ un extras din e-Cadastru pentru unul din bunurile deținute de rude în unul din orașele din Republica Moldova. Conform informațiilor din e-Cadastru, rudele soțului candidatei dețineau în proprietate trei terenuri agricole, cu o suprafață totală de 4,1326 ha, care au fost date în locațiune unei persoane juridice în perioada 2007 - 2011, și apoi vândute în anul 2013.

Candidata a explicat completului de judecată special al CSJ că împrumutul în sumă de 7.500 MDL, identificat de Comisie pe contul rudei, a reprezentat o decizie financiară rezonabilă și intenționată de a achiziționa bunuri în rate. Pentru a susține această afirmație, candidata a făcut trimitere la declarația comună a rudelor, precum că aceștia continuă să achiziționeze bunuri (cum ar fi, telefoane și electrocasnice) în rate chiar dacă au economii în bancă, deoarece această modalitate le oferă flexibilitate economică.

Comisia a analizat conturile bancare ale rudelor soțului candidatei, deschise în perioada 2007 - 2013. Comisia nu a luat în considerare conturile bancare care au fost deschise după anul 2015 - anul în care a fost luat împrumutul. Unul dintre conturile de depozit a fost deschis în noiembrie 2011 și închis în august 2014. Suma de 6.000 MDL a fost depusă în acest cont bancar în anul 2011, cu rată flotantă. Un alt cont este contul salarial al rudei soțului candidatei, pe care erau depuneri în sumă de 2.600 MDL în anul 2013, 34.000 MDL în anul 2014, 27.930 MDL în anul 2015.

În ceea ce privește obligația candidatei de a declara la ANI împrumutul din partea rudei soțului, candidata a afirmat în fața completului de judecată special al CSJ, că iertarea sumei de 5.000 EUR a reprezentat o novatie a învoielii inițiale dintre ei și rude. Completul de judecată special al CSJ a acceptat faptul că nu era necesar să fie declarat împrumutul de 10.000 EUR de către candidată în declarația sa anuală, deoarece ea nu mai avea obligația de a rambursa suma totală a împrumutului, întrucât suma de 5.000 EUR fusese deja iertată. Având în vedere aceste explicații, Comisia a solicitat opinia ANI. În răspunsul său, ANI a confirmat faptul că nu a existat/există obligația de a declara un împrumut de 5.000 EUR în declarația anuală deoarece suma se află sub pragul de declarare.

b. Cadrul normativ

Conform art. 8 alin. (5) lit. c) și d) din Legea nr. 26/2022, Comisia verifică modul de dobândire a bunurilor aflate în proprietatea sau posesia candidatului ori a persoanelor specificate la art. 2 alin. (2), precum și sursele de venit ale candidatului și, după caz, ale persoanelor specificate la art. 2 alin. (2). Conform art. 8 alin. (5) lit. e), Comisia verifică și dacă există sau nu contracte de împrumut, în care candidatul este parte contractantă.

Conform art. 8 alin. (2) lit. c), alin. (4) lit. a) și alin. (5) lit. b) din Legea nr. 26/2022, nedeclararea de către candidat a averii și intereselor personale în modul stabilit de legislație constituie necorespondere atât cu criteriul de integritate financiară, cât și cu criteriul de integritate etică.

Art. 2 alin. (2) din Legea nr. 26/2022 prevede că evaluarea candidaților include o verificare a averii persoanelor apropiate ale candidaților, astfel cum sunt definite în Legea nr. 133/2016 privind declararea averii și a intereselor personale, precum și a persoanelor terțe prevăzute la art. 33 alin. (4) și (5) din Legea nr. 132/2016 cu privire la Autoritatea Națională de Integritate.

„Persoane apropiate”, conform definiției din Legea nr.133/2016 privind declararea averii și a intereselor personale, sunt: „soțul/soția, copilul, concubinul/concubina subiectului declarării, persoana aflată la întreținerea subiectului declarării, de asemenea persoana înrudită prin sânge sau prin adopție cu subiectului declarării (părinte, frate/soră, bunic/bunică, nepot/nepoată, unchi/mătușă) și persoana înrudită prin afinitate cu subiectul declarării (cumnat/cumnată, socru/soacră, ginere/noră)”.

Conform art. 4 alin. (1) lit. f) din Legea nr. 1264/2002 privind declararea și controlul veniturilor și al proprietății persoanelor cu funcții de demnitate publică, judecătorilor, procurorilor, funcționarilor publici și a unor persoane cu funcție de conducere (în vigoare în anul 2015), subiecții declarării declară: „datoriile sub formă de debite (inclusiv taxe neachitate), ipoteci, garanții emise în beneficiul unor terți, împrumuturi și credite”.

Conform art. 4 alin.(1) lit. e) din Legea nr. 133/2016 privind declararea averii și a intereselor personale (în vigoare din anul 2016), subiecții declarării declară „datoriile personale ale subiectului declarării, ale membrilor de familie sau ale concubinului/concubinei lui sub formă de debit, gaj, ipotecă, garanție, emise în beneficiul unor terți, împrumut și/sau credit, dacă valoarea lor depășește valoarea a 10 salarii medii pe economie”.

Conform pct. 41 și pct. 42 din Regulamentul privind modul de completare a declarației de avere și interese personale în formă electronică, aprobat prin Ordinul ANI nr. 15 din 27 februarie 2018, în conformitate cu Legea nr. 133/2016 privind declararea averii și a intereselor personale – subiectul declarării are obligația să declare datoriile personale, inclusiv în calitate de beneficiar efectiv, ale membrilor de familie sau ale concubinului/concubinei lui sub formă de debite (inclusiv taxe) neachitate, gaj, ipotecă, garanție, emise în beneficiul unor terți, împrumut și/sau credite, dacă valoarea cumulativă a acestora depășește 10 salarii medii pe economie la data depunerii declarației și va indica în rubrica „Suma inițială” suma datoriei conform actului juridic, care a generat datoria.

c. Motivarea

În decizia sa din 1 august 2023, completul de judecată special al CSJ a constatat că Comisia nu a verificat toate circumstanțele de fapt și nu a evaluat corect sursele de venit ale rudelor soțului candidatei. Completul de judecată special al CSJ a concluzionat că faptele constatate în timpul examinării cazului înlătură efectiv orice dubii serioase cu privire la sursa de venit pentru creditul în sumă de 10.000 EUR și modul în care a fost stinsă această obligație, inclusiv declararea sumei corespunzătoare în declarațiile anuale de venit și interese.

În contextul unei revizuirii multidimensionale, cuprinzătoare și obiective, Comisia a evaluat reluat candidata, pe baza informațiilor disponibile din evaluarea inițială și a oricăror informații obținute în timpul evaluării reluate. Pe parcursul evaluării reluate, Comisia a recepționat informații suplimentare cu privire la acest aspect și a identificat dovezi suplimentare pe care Comisia le-a considerat de o importanță deosebită pentru decizia urmare evaluării reluate, astfel cum prevede

Legea nr. 26/2022.

Comisia verifică respectarea de către candidată a regimului juridic al declarării averii și intereselor personale, precum și sursele de venit și metodele de dobândire a activelor de către candidată și, dacă este cazul, de către membrii familiei și persoanele apropiate candidatei. De asemenea, Comisia verifică existența împrumuturilor în cazul în care candidata este parte contractantă.

Pe parcursul evaluării inițiale, trei aspecte ale împrumutului în sumă de 10.000 EUR au ridicat semne de întrebare. În primul rând, sursa mijloacelor bănești ale rudei pentru a putea da cu împrumut 10.000 EUR familiei candidatei. În al doilea rând, inconsecvența din comunicarea scrisă dintre candidată și Comisie și declarația scrisă depusă de rudă cu privire la faptul dacă suma de 5.000 EUR a fost rambursată de către candidată sau dacă a fost iertată. Și, în cele din urmă, inconsecvența în declararea de către candidată a valorii împrumutului în declarațiile sale anuale, ca fiind de 10.000 EUR, în perioada 2015 - 2017 și de 5.000 EUR, în perioada 2018 - 2021.

În timpul evaluării inițiale, principalele preocupări ale Comisiei s-au referit la sursa veniturilor rudei soțului candidatei pentru a avea capacitatea financiară de a da un împrumut, dar și la rambursarea datoriei. Candidata și ruda au susținut că sursa mijloacelor bănești pentru împrumut a constat din economii din salarii și din importul și vânzarea automobilelor și a unor alte bunuri. Venitul oficial înregistrat al rudei soțului și al soțului rudei respective, pentru cinci ani care au precedat împrumutul, a fost, în medie, de 55.850 MDL per an (est. 2.700 EUR), ceea ce a generat dubii cu privire la capacitatea lor de a acorda un împrumut cu o valoare echivalentă cu aproape patru ani din salariile lor combinate. Comisia a luat în considerare și faptul că, conform înregistrărilor bancare, în perioada 2011 - 2012, ruda achita rate pentru un credit contractat în anul 2011, în sumă de 7.500 MDL, de la o bancă din Republica Moldova. Preocupările Comisiei au continuat să existe deoarece nici candidata și nici ruda nu au prezentat nicio informație cu privire la valoarea economiilor rudelor sau la valoarea veniturilor generate de importul și vânzarea de automobile și alte bunuri.

Dubiile Comisiei s-au agravat din cauza neconcordanțelor în declarațiile făcute de candidată și cele făcute de ruda soțului cu privire la reducerea sumei împrumutului. Inițial, candidata declarase că o parte din împrumut – 5.000 EUR, fusese rambursată în câteva rate. Acest fapt a fost confirmat printr-o declarație scrisă din partea rudei. Întrebată despre datele și sumele rambursate, candidata a recunoscut că împrumutul „nu s-a rambursat în sume monetare”, ci a fost anulat de către rude datorită implicării familiei candidatei în îngrijirea rudei, oferirea unui spațiu pentru trai, asigurarea necesităților curente, după ce ruda – care avea probleme de sănătate – a trecut cu traiul în locuința candidatei. Explicația despre presupusa anulare a datoriei de 5.000 EUR nu era în concordanță cu declarațiile de mai devreme.

În ceea ce privește neconcordanțele în declarație, de către candidată, a sumei împrumutului în declarațiile sale anuale pentru anii 2015 - 2017 și pentru anii 2018 - 2021 – la audierea desfășurată

în cadrul evaluării inițiale, candidata a recunoscut că ea nu ar fi trebuit să modifice suma împrumutului din 10.000 EUR în 5.000 EUR în declarația sa anuală pentru 2018 și în cele care au urmat, deoarece exista cerința să fie declarată suma „inițială”, nu cea rămasă din datorie.

În contextul examinării contestației candidatei la completul de judecată special al CSJ, aceasta a oferit explicații suplimentare și a prezentat documente justificative cu privire la sursa mijloacelor pentru împrumutul în sumă de 10.000 EUR, oferit în anul 2015 de către rudele soțului său. Candidata a evidențiat trei surse de venit pentru împrumut: (1) venit din importul de automobile și de alte bunuri, (2) activitate de întreprinzător pe bază de patentă de întreprinzător și (3) darea în locațiune și vânzarea de terenuri agricole. Toate aceste informații, inclusiv documentele justificative, au fost admise de CSJ în calitate de probe. Astfel, Comisia le ia în considerare în contextul reluării evaluării. Din aceste trei surse ale mijloacelor bănești pentru împrumut, doar veniturile obținute din importul de automobile și alte bunuri au fost menționate de candidată în cadrul evaluării inițiale și nu au fost prezentate documente justificative. Comisia reiterează că candidata a avut posibilitatea de a colecta informații și de a le prezenta Comisiei, pentru a înlătura dubiile pe parcursul evaluării inițiale, în timp ce competențele Comisiei de a solicita informații suplimentare după data de 28 august 2022 au fost restricționate de prevederile legislației în vigoare.

Conform informațiilor care au devenit disponibile Comisiei în timpul evaluării reluate, soțul rudei a importat în total 22 de bunuri (19 automobile și trei mașini de spălat folosite) în perioada 2006 - 2009. Valoarea bunurilor importate a fost de 589.580 MDL (est. 38.050 EUR în anul 2009). Soțul rudei candidatei a achitat taxe de import în sumă de 121.339 MDL (est. 8.400 EUR în anul 2009). Totodată, în perioada 2007 - 2022, 41 de automobile au fost înregistrate în Republica Moldova, în proprietatea rudelor soțului candidatei. Candidata a prezentat, de asemenea, o declarație scrisă din partea unui vecin al rudelor soțului său, care confirmă faptul că rudele vindeau automobile și bunuri de uz casnic la mâna a doua aduse din străinătate. Astfel, sursa venitului din importul automobilelor și altor bunuri este suficientă pentru a atenua dubiile Comisiei cu privire la capacitatea rudelor candidatei de a împrumuta suma de 10.000 EUR în anul 2015.

Comisia a analizat, de asemenea, conturile bancare ale rudelor soțului candidatei și a identificat că suma de 6.000 MDL a fost depusă în anul 2011 în unul dintre conturile de depozit, care a fost ulterior închis în 2014. Momentul în care a avut loc acest depozit a coincis cu perioada din 2011 când ruda soțului candidatei plătea ratele pentru creditul de 7.500 MDL. Faptul că rudele au luat un credit în timp ce au depus o sumă aproape echivalentă pe contul lor coroborează declarațiile candidatei că rudele continuau să ia împrumuturi în anumite circumstanțe chiar și atunci când aveau economii.

Cu referire la neconcordanța între declarațiile candidatei cu privire la reducerea sumei împrumutului, completul de judecată special al CSJ a acceptat explicația acesteia că iertarea sumei de 5.000 EUR a echivalat cu stingerea obligației. Deși Comisia este preocupată de

explicațiile diferite, furnicate cu privire la reducerea sumei împrumutului, nu a considerat că acest fapt se ridică la un nivel care să genereze dubii serioase cu privire la integritatea financiară a candidatei. Mai mult, Comisia reține că începând cu anul 2018, candidata nu a mai avut obligația de a declara un împrumut în sumă de 5.000 EUR în declarațiile sale anuale. Cu toate acestea, candidata a continuat să declare această sumă în declarațiile sale anuale, inclusiv în cea depusă pentru anul 2022.

În concluzie, Comisia observă că documentele obținute și verificate de către Comisie în timpul evaluării reluate cu privire la sursa mijloacelor financiare pentru împrumut (și anume, venituri provenite din importul de automobile și de alte bunuri) demonstrează că ruda soțului candidatei avea capacitatea de a acumula economii în sumă de 10.000 EUR înainte de a acorda candidatei împrumutul în anul 2015. Astfel, candidata a reușit să atenueze dubiile Comisiei cu privire la sursa mijloacelor bănești pentru împrumutul în sumă de 10.000 EUR.

Având în vedere circumstanțele de mai sus, în ceea ce privește evaluarea reluată a candidatei, Comisia nu are dubii serioase (art. 13 alin. (5) din Legea nr. 26/2022) cu privire la conformitatea candidatei cu criteriul de integritate etică conform art. 8 alin. (2) lit. c) și criteriul de integritate financiară conform art. 8 alin. (4) lit. a) din Legea nr. 26/2022, cu referire la sursa mijloacelor bănești pentru împrumutul în sumă de 10.000 EUR, reducerea sumei împrumutului și declararea inconsecventă a acestui împrumut în declarațiile sale anuale, deoarece candidata a atenuat preocupările Comisiei cu privire la această problemă, în virtutea noilor probe și explicații oferite în fața CSJ, precum și celor oferite Comisiei pe parcursul procedurii de evaluare reluată.

2. Costurile de construcție a casei de 190 m.p. amplasată în mun. Chișinău

a. Faptele

În anul 2014 mama candidatei a cumpărat două terenuri de 0,055 ha amplasate în mun. Chișinău. Prețurile menționate în contract au fost de 242.261 MDL și 241.386 MDL. În 2015, mama candidatei a început construcția a două case identice, cu o suprafață totală de 190 m.p. fiecare. Mama candidatei dispunea de resurse pentru a cumpăra cele două terenuri și a construi cele două case. Părinții candidatei au trecut cu traiul în acea casă în iunie 2018. Potrivit certificatului de evaluare a proprietății efectuată în scopuri fiscale, din 20 martie 2022, valoarea casei părinților era de la 2.450.000 MDL. Cealaltă locuință a fost transferată candidatei și soțului acesteia la 2 martie 2018, prin intermediul a două contracte de înstrăinare (câte un contract separat pentru fiecare dintre părinții candidatei) cu condiția întreținerii pe viață. Mama candidatei a suportat costurile de construcție pentru ambele case înainte ca ea și soțul ei să transfere una dintre case candidatei și soțului ei.

Conform contractelor, casa candidatei era finalizată în proporție de 70% la momentul când i-a fost transferată candidatei și soțului ei, iar costul terenului și construcției a fost evaluat la 921.676 MDL (două contracte de înstrăinare cu condiția de întreținere pe viață, în continuare „contractele de înstrăinare”, fiecare cu cota-parte de jumătate de la mama și tata în sumă de 460.838 MDL). În declarația sa anuală pentru 2018, semnată la 29 martie 2019, candidata a declarat valoarea

terenului - 242.261 MDL, iar valoarea casei - 679.415 MDL, corespunzător valorii indicate în contract.

Pe parcursul evaluării inițiale, candidata a prezentat Comisiei contractele de vânzare-cumpărare pentru loturile de teren, contractele de înstrăinare și raportul din 2017 privind gradul de finalizare a casei. Drept răspuns la întrebările despre costul construcțiilor, candidata a declarat că nici ea și nici mama ei nu știa cât de mult a fost cheltuit pentru a construi cele două case și candidata nu a prezentat documente privind costurile de construcție. Corespunzător, candidata nu a prezentat vreo defalcare a costurilor de construcție pentru fiecare dintre case sau pentru suma cheltuită pentru construcția casei candidatei înainte și după ce casa i-a fost transferată.

Candidata a argumentat că știa că sursa mijloacelor utilizate de părinții ei era legală, respectiv ea nu avea dubii privind abilitatea mamei sale de a investi în proprietate și nici nu s-a gândit să ducă evidența cheltuielilor. Candidata a explicat că în anul 2018, când au fost încheiate contractele de înstrăinare, gradul de finalizare al casei s-a bazat pe un raport întocmit în martie 2017, cu un an înainte de contractele de înstrăinare. Respectiv, atunci când candidata a recepționat casa, în anul 2018, acea casă era finalizată în proporție mai mare de 70%. Candidata a declarat că familia ei nu a progresat mult cu construcția după ce au primit casa, de aceea nu au efectuat o altă evaluare a gradului de finalizare. Ea a afirmat că lucrările de construcții îndeplinite de familia sa au fost minore: niște zugrăveală, tencuială, instalarea bucătăriei și altor dulapuri. Candidata a informat Comisia că majoritatea materialelor de construcție au fost procurate înainte să-i fie transferată casa în anul 2018 și că ea a cumpărat materiale suplimentare din contul salariului său. Potrivit candidatei, costurile nu au atins pragul ce implică necesitatea declarării acestora în declarația pentru ultimii cinci ani. Mai mult decât atât, soțul candidatei a desfășurat de sine stătător o bună parte din acele lucrări, întrucât dispune de un atelier acasă și este experimentat în lucrări de construcție. Unicele cheltuieli aferente construcției, pe care candidata le-a declarat în cadrul evaluării inițiale, au fost 60.000 MDL cheltuiți în anul 2021 pentru tencuirea pereților exteriori ai casei, declarate de candidată în declarația pentru ultimii cinci ani, care a fost prezentată Comisiei. La 5 iulie 2021 soțul candidatei a luat un împrumut de 40.000 MDL pentru a acoperi aceste costuri. Pe parcursul evaluării inițiale, candidata a afirmat că nu a păstrat o copie a contractului, dar existența acelui împrumut putea fi demonstrată pe baza tranzacțiilor bancare. Comisia a verificat extrasele bancare și a conchis că soțul candidatei a primit un împrumut pentru „lucrări de reparație”, pe care l-a rambursat în rate.

Pe parcursul examinării contestației candidatei în fața completului de judecată special al CSJ, candidata a prezentat probe suplimentare privind cheltuielile suportate în procesul de construcție a casei. Candidata a prezentat 26 bonuri și facturi aferente achiziției de materiale de construcție în perioada anilor 2016 - 2019, emise de diverși agenți economici care activează în domeniul construcțiilor, în sumă totală de 494.811 MDL (est. 24.004 EUR). Candidata a mai prezentat un aviz tehnic din 3 februarie 2023, care atestă gradul de executare a construcției și stabilește gradul de finalizare a construcției drept 81% la acea dată.

În comunicarea scrisă cu Comisia pe parcursul evaluării reluate, candidata a reiterat că toate cheltuielile suportate înainte ca locuința să fie transferată în proprietatea ei, în anul 2018, au fost achitate de mama ei, iar cele ulterioare au fost suportate fie de ea, fie de soțul ei. Candidata a mai prezentat Comisiei un tabel ce include o listă a 39 tranzacții bancare, care implică achiziții de materiale de construcții, efectuate de candidată și soțul ei, pe parcursul anilor 2018 – 2021, în sumă totală de 73.620 MDL (est. 3.724 EUR). Plățile au variat de la 176 MDL la 11.061 MDL. Candidata a indicat faptul că această listă a tranzacțiilor nu este exhaustivă și că au fost efectuate și anumite alte plăți. Candidata a declarat că lucrările de construcție și reparație au fost efectuate pe parcursul mai multor ani și continuă până în prezent, în funcție de posibilitățile financiare și a timpului disponibil. De asemenea, candidata a afirmat că unele cheltuieli au fost efectuate în numerar și unele facturi nu au fost păstrate. Candidata a mai menționat disponibilitatea persoanelor implicate în lucrările de construcție de a fi audiate în fața Comisiei. Compararea tranzacțiilor bancare, bonurilor de plată și facturilor menționate anterior, în sumă totală de 494.811 MDL (est. 24.004 EUR), indică faptul că nu a avut loc vreo dublare a înregistrărilor și tranzacțiile la care acestea se referă sunt separate. Prin urmare, Comisia a luat în calcul suma cumulativă. Astfel, costurile documentate, prezentate de candidată în fața CSJ și către Comisie pe parcursul evaluării reluate (inclusiv bonurile de plată, facturile și tranzacțiile bancare) ating totalul de 568.431 MDL (est. 27.142 EUR) Conform informațiilor disponibile Comisiei, venitul total al candidatei și soțului ei în perioada anilor 2018 - 2021 a fost de 1.709.426 MDL (est. 85.300 EUR).

Candidata a mai prezentat completului de judecată special al CSJ și Comisiei probe fotografice, care includeau șase imagini și un fișier video în care candidata și mai mulți membri ai familiei ei desfășoară lucrări de reparație și construcție aferente casei. Candidata a explicat că aceste dovezi ilustrează faptul că majoritatea lucrărilor au fost efectuate cu sprijinul membrilor familiei și că ei au suficiente abilități pentru a realiza lucrările, fapt care a redus considerabil costurile suportate. Compararea dintre starea casei în înregistrarea video, prezentată în timpul evaluării reluate și imaginile prezentate de candidată în cadrul evaluării inițiale confirmă faptul că înregistrarea video a fost efectuată anterior evaluării inițiale.

b. Cadrul normativ

Conform art. 8 alin. (5) lit. c) și d) din Legea nr. 26/2022, Comisia verifică modul de dobândire a bunurilor aflate în proprietatea sau posesia candidatei ori a persoanelor specificate la art. 2 alin. (2), precum și cheltuielile legate de întreținerea acestor bunuri și sursele de venit ale candidatei.

Art. 2 alin. (2) din Legea nr. 26/2022 prevede că evaluarea candidaților include o verificare a averii persoanelor apropiate ale candidaților, astfel cum sunt definite în Legea nr. 133/2016 privind declararea averii și a intereselor personale, precum și a persoanelor terțe prevăzute la art. 33 alin. (4) și (5) din Legea nr. 132/2016 cu privire la Autoritatea Națională de Integritate.

„Persoane apropiate”, conform definiției din Legea nr. 133/2016 privind declararea averii și a intereselor personale, sunt: „soțul/soția, copilul, concubinul/concubina subiectului declarării,

persoana aflată la întreținerea subiectului declarării, de asemenea persoana înrudită prin sânge sau prin adopție cu subiectului declarării (părinte, frate/soră, bunic/bunică, nepot/nepoată, unchi/mătușă) și persoana înrudită prin afinitate cu subiectul declarării (cumnat/cumnată, socru/soacră, ginere/noră)”.

Regulamentul de evaluare al Comisiei prevede că Anexa la Regulamentul de evaluare definește metoda de calcul a averii nedeclarate (art. 3 alin. (2) al Regulamentul de evaluare).

Art. 8 alin. (5) lit. b), c) și d) din Legea nr. 26/2022 prevede că Comisia verifică respectarea de către candidat a regimului juridic al declarării averii și intereselor personale.

Conform art. 8 alin. (2) lit. c), alin. (4) lit. a) și alin. (5) lit. b) din Legea nr. 26/2022, nedeclararea de către candidat a averii și a intereselor personale în modul stabilit de legislație constituie o necorespondere atât cu criteriul de integritate financiară, cât și cu criteriul de integritate etică.

c. Motivarea

În decizia sa din 1 august 2023, completul de judecată special a LCSJ a constatat că Comisia nu a luat în considerare probele și argumentele prezentate de reclamantă și că, de asemenea, nu a reușit să obțină informații suplimentare *proprio motu*, astfel cum prevede Legea nr. 26/2022. Completul de judecată special al CSJ a concluzionat că fiind pro-activă și prezentând explicații și clarificări în fața CSJ, candidata a înlăturat dubiile Comisiei cu privire la conformitatea candidatei cu criteriul de integritate financiară, cu referire la costurile de construcție a casei de 190 m.p. amplasată în mun. Chișinău.

În contextul unei revizuii multidimensionale, cuprinzătoare și obiective, Comisia a evaluat reluat candidata, pe baza informațiilor disponibile din evaluarea inițială și a oricăror informații obținute în timpul evaluării reluate. Pe parcursul evaluării reluate, Comisia a recepționat informații suplimentare cu privire la acest aspect și a identificat dovezi suplimentare pe care Comisia le-a considerat de o importanță deosebită pentru decizia urmare evaluării reluate, astfel cum prevede Legea nr. 26/2022.

Comisia trebuie să verifice modul de dobândire a bunurilor aflate în proprietatea sau posesia candidatei ori a persoanelor specificate la art. 2 alin. (2), precum și cheltuielile legate de întreținerea acestor bunuri și sursele de venit. De asemenea, Comisia trebuie să verifice respectarea de către candidată a regimului juridic al declarării averii și a intereselor personale.

Pe parcursul evaluării inițiale, au persistat întrebări cu privire la două aspecte legate de casa amplasată în mun. Chișinău, care a fost transferată candidatei. În primul rând, nici candidata și nici mama sa nu au furnizat nicio informație privind costurile suportate de mama candidatei pentru construcția celor două case. În mod similar, nu au existat detalii sau documente despre valoarea costurilor de construcție, suportate înainte și după ce casa a fost transmisă candidatei. Pretinsa incapacitate a candidatei și a mamei sale de a prezenta chiar și cu aproximație costurile

de construcție a două case de 190 m.p., în valoare de aproximativ 5.500.000 MDL, nu avea credibilitate. În al doilea rând, în declarația pentru ultimii cinci ani, depusă la Comisie în iulie 2022, candidata era obligată să declare cheltuielile mai mari de 25.000 MDL. Candidata a declarat o singură cheltuială în legătură cu finalizarea construcției casei, după ce aceasta a fost transferată în posesie ei și a soțului ei, în martie 2018, și anume – 60.000 MDL cheltuiți în 2021 pentru materiale de construcție și lucrări de tencuială pe exteriorul casei. Comisia a ținut cont de faptul că în iulie 2021, soțul candidatei a contractat un împrumut în sumă de 40.000 MDL pentru a acoperi costurile de reparație. De asemenea, Comisia a acceptat explicațiile candidatei, precum că extrasele bancare au atestat existența acestui împrumut.

Candidata nu a declarat sau specificat alte cheltuieli, deși casa era finalizată doar în proporție de 70% în martie 2017. Pe lângă afirmația că familia ei a realizat de sine stătător multe dintre lucrări, candidata a mai declarat că mult lucru s-a făcut în perioada cuprinsă între martie 2017, data la care a fost emis raportul privind gradul de finalizare de 70%, și în martie 2018, data recepționării casei de către familia ei. Totuși, familia a trecut cu traiul în casă abia în decembrie 2019, ceea ce implică faptul că au mai fost realizate lucrări pentru ca acea casă să devină locuibilă, dar nu au fost declarate sau prezentate cheltuieli pentru acea perioadă. Mai mult decât atât, acesta a generat, repetat, semne de întrebare privind credibilitatea faptului că s-au făcut cheltuieli doar în sumă de 60.000 MDL și alte cheltuieli minore pentru casa candidatei, care a fost evaluată în valoare de 921.676 MDL, în momentul când i-a fost transmisă în anul 2018, fiind finalizată în proporție de 70%, pe când casa mamei ei a fost evaluată în valoare de 2.776.881 MDL în anul 2022, când a fost finalizată. Lipsa unor dovezi consecutive, credibile privind cheltuielile de construcții au făcut dificilă sarcina Comisiei de a verifica sursa mijloacelor financiare pentru finalizarea construcției casei candidatei după ce aceasta i-a fost transferată în martie 2018 sau de a verifica faptul că au fost declarate corespunzător cheltuielile aferente lucrărilor de construcție.

Pe parcursul examinării contestației candidatei în fața CSJ, completul de judecată special al CSJ i-a permis candidatei să prezinte probe suplimentare privind cheltuielile suportate în procesul de construcție a casei. Candidata a prezentat 26 bonuri de plată și facturi aferente achiziției de materiale de construcție în perioada anilor 2016 - 2019, emise de diverși agenți economici care activează în domeniul construcțiilor, în sumă totală de 494.811 MDL (est. 24.004 EUR). Candidata a mai prezentat un aviz tehnic emis la 3 februarie 2023, care atestă gradul de executare a construcției și legătura dintre lucrările de construcție și documentația de proiect, care stabilește gradul de finalizare a construcției drept 81% la acea dată. Aceste documente au fost puse la dispoziția Comisiei pentru prima dată în timpul evaluării reluate. Comisia reiterează că Legea nr. 26/2022, în vigoare în timpul evaluării inițiale, limita competența Comisiei de a obține informații suplimentare *proprio motu* după data de 28 august 2022 și că era de datoria candidatei să prezinte informații suplimentare relevante, care să atenueze preocupările Comisiei, fapt pe care candidata nu l-a realizat atunci.

În comunicarea scrisă cu Comisia în timpul evaluării reluate, candidata a reiterat că toate cheltuielile suportate înainte ca locuința să fie transferată, în anul 2018, în proprietatea ei, au fost

suportate de mama sa, iar cele ulterioare au fost suportate fie de ea, fie de soțul ei. Comisia a putut verifica că anterior anului 2018 a fost cheltuită suma de 434.828 MDL (est. 20.810 EUR) Din această sumă, mama candidatei a acoperit 411.149 MDL (est. 19.617 EUR), iar soțul candidatei – 14.555 MDL (est. 734 EUR). Restul sumei de 9.124 MDL (est. 459 EUR) nu a putut fi atribuit nimănui. Aceste informații coroborează faptul că majoritatea costurilor au fost suportate înainte ca locuința să fie transferată, în anul 2018, în proprietatea candidatei.. Comisia nu a avut dubii privind posibilitățile financiare ale mamei candidatei de a suporta aceste costuri. În vederea celor sus-menționate, Comisia consideră credibilă afirmația candidatei precum că raportul întocmit în martie 2017 (care a evaluat gradul de finalizare al casei la 70%), cu un an înaintea contractelor de înstrăinare, nu reflecta realitatea și la data la care candidata a primit casa în anul 2018, casă era finalizată în proporție mai mare decât 70%. De asemenea, Comisia a mai luat act de faptul că la situația din februarie 2023, gradul de finalizare a construcției era de 81%. Astfel, în perioada 2017 - 2023, gradul de finalizare a construcției a crescut cu 11 p.p. (puncte procentuale). De asemenea, acest aspect coroborează faptul că lucrările de construcție și mobilare a casei sunt încă în desfășurare.

Faptul că majoritatea cheltuielilor au fost suportate de mama candidatei înainte ca imobilul să fie transferat candidatei este coroborat și de lista a 39 tranzacții bancare, care au fost înregistrare în perioada 2018 - 2021, care reprezintă achiziții de materiale de construcții efectuate de candidată și soțul ei, în sumă totală de 73.620 MDL (est. 3.724 EUR). Aceste plăți au fost modeste, variind de la 176 MDL la 11.061 MDL. În total, potrivit bonurilor de plată, facturilor și tranzacțiilor bancare (inclusiv 40.000 MDL sub formă de împrumut contractat în anul 2021), în perioada anilor 2018 – 2021, soțul candidatei a investit în casă suma de 98.852 MDL (est. 4.826 EUR). Pe parcursul aceleiași perioade, candidata a făcut investiții în sumă de 41.770 MDL (est. 2.121 EUR). Candidata și soțul ei au dispus de suficiente mijloace financiare pentru a efectua aceste investiții în anii 2018 - 2021. Comisia ia act de faptul că lista de tranzacții nu este exhaustivă și este posibil să fi fost efectuate și alte plăți. Compararea tranzacțiilor bancare, bonurilor de plată și facturilor menționate anterior, în sumă totală de 494.811 MDL (est. 24.004 EUR), indică faptul că nu a avut loc vreo dublare a înregistrărilor și sumele la care acestea se referă sunt separate (printre altele, încadrarea lor în timp este diferită). Prin urmare, Comisia a luat în calcul aceste sume în mod cumulativ. În total, Comisia a putut identifica 568.431 MDL (est. 27.142 EUR) pe care candidata i-a investit în locuință.

Probele fotografice prezentate de candidată atestă faptul că lucrările de reparație și construcție a casei au fost efectuate de candidată, soțul ei și alți membri ai familiei ei. Comisia acceptă că acest fapt a putut reduce costurile de construcție. Probele mai demonstrează că la etapa când a fost înregistrat materialul video, inclus în materialele vizuale, casa mamei candidatei era la un stadiu mult mai avansat decât casa candidatei. Faptul dat poate explica diferența în valoarea acestora.

Ca răspuns la întrebările Comisiei în timpul evaluării reluate, candidata a oferit în termen informații și documente detaliate cu privire la construcția casei amplasată în mun. Chișinău. Candidata a răspuns în mod direct și complet. Mai mult decât atât, candidata și-a exprimat

disponibilitatea de a oferi explicații suplimentare Comisiei, la necesitate și a mai indicat că, la solicitare, Comisiei i-ar putea fi puse la dispoziție depozițiile, martorilor - persoane care au fost implicate în lucrările de construcții. În baza documentelor și explicațiilor prezentate în cadrul evaluării reluate, Comisia a putut confirma volumul de lucrări efectuate de candidată și soțul ei la casa de 190 m.p. amplasată în Chișinău și a putut evalua mai bine costurile aferente acelei construcții. De asemenea, Comisia a fost în măsură să confirme că majoritatea cheltuielilor au fost suportate de mama candidatei, înainte de anul 2018. Astfel, candidata a atenuat dubiile serioase ale Comisiei în cadrul evaluării reluate.

Având în vedere circumstanțele de mai sus în ceea ce privește reluarea evaluării candidatei, Comisia nu are dubii serioase (art. 13 alin. (5) din Legea nr. 26/2022) cu privire la conformitatea candidatei cu criteriul de integritate financiară conform art. 8 alin (4) lit. b) din Legea nr. 26/2022 cu referire la costurile de construcție a casei amplasate în mun. Chișinău, transferată candidatei și soțului ei în anul 2018, deoarece candidata a atenuat preocupările Comisiei cu privire la această problemă.

IV. Decizia

Ca urmare a evaluării reluate a candidatei, desfășurată în temeiul art. 14 alin. (8) lit. b) și alin. (10) din Legea nr. 26/2022; în baza art. 8 alin. (1) – (2) și alin. (4) și art. 13 alin. (5) din Legea nr. 26/2022, Comisia a decis că candidata întrunește criteriile de integritate etică și financiară și, astfel, promovează evaluarea.

V. Calea de atac și publicarea deciziei

Conform art. 14 alin. (1) din Legea nr. 26/2022, decizia poate fi contestată de către candidata evaluată în termen de cinci zile de la data recepționării deciziei.

Conform art. 13 alin. (7) din Legea nr. 26/2022, decizia este transmisă prin email candidatei și instituției responsabile de organizarea alegerilor sau, după caz, a concursului, care este, în acest caz, Consiliul Superior al Magistraturii. În cazul în care candidata, în termen de 48 de ore de la momentul expedierii deciziei, nu notifică Comisia despre refuzul său privind publicarea, decizia se publică pe pagina web a Consiliului Superior al Magistraturii, în formă depersonalizată, cu excepția numelui și prenumelui candidatei, care rămân publice. Comisia va publica, de asemenea, decizia pe pagina sa web, în cazul în care candidata nu se opune publicării.

Această decizie a fost adoptată în unanimitate de către toți membrii participanți ai Comisiei.

Decizia a fost întocmită în limbile engleză și română.

Semnătura:

Herman von HEBEL
Președinte al Comisiei